

Samuel AUGUSTINI ab HORTIS (*26. 08. 1729 Veľká Lomnica †05. 08. 1792 Spišská Sobota)

Evanjelický duchovný, pedagóg, prírodovedec a etnograf z čias osvietenstva v Uhorsku.

Syn evanjelického farára Samuela Augustiniho ab Hortis (1678 - 1755) a Zuzany Birnsteinovej, vnuk Renata Augustiniho ab Hortis a Kristíny Matiašovskej a pravnuke kežmarského mestského lekára a lekárnik Kristiána Augustiniho (1598 - 1650) a Zuzany Székelyovej de Doba. Jeho pradedo bol dvorným lekárom cisára Ferdinanda II., ktorý tomuto prírodovedcovi udelil predikát *ab Hortis* (zo záhrad) za založenie botanickej záhrady vo Viedni. Základné vzdelanie nadobudol vo Veľkej Lomnici, Poprade a Kunovej Teplici. Po gymnáziu v Levoči študoval od roku 1746 právo i teológiu na kolégiu v Prešove a v rokoch 1754 – 1757 teológiu a prírodné vedy na univerzitách vo Wittenbergu a v Berlíne (tu mu v rokoch 1755 – 1756 tlačou vyšla dizertácia z matematiky) a napokon v Greifswalde, kde promoval z teológie. Po návrate na Spiš pôsobil od roku 1758 najprv ako pedagóg (konrektor) na evanjelickom lýceu v Kežmarku a od roku 1761 ako evanjelický farár v Spišskej Sobote. Oženil sa so Zuzanou Roxerovou. Zvolil si kňazské povolanie, ktoré mu umožnilo venovať sa aj záľubám, najmä geológii a mineralógii (zhromaždil, tak ako jeho pradedo, veľkú zbierku nerastov z Tatier), ale aj prácam v oblasti botaniky, matematiky, geografie, topografie, archeológie i histórie. Z nich publikoval v rozpätí rokov 1772 – 1782 mnohé príspevky, prevažne vo viedenských listoch (K. k. privilegierte Anzeigen), ale aj v regionálnych periodikách. Napísal tiež

samostatné dielo *Topografický opis rieky Poprad alebo Popper na Spiši z roku 1782*, v ktorom o. i. predstavil odev rôznych spišských národností. Štúdiu vydal Rudolf Weber v Kežmarku až v roku 1900. Významnou prácou bola séria jeho 39 novinových článkov s názvom *O dnešnom stave, zvláštnych mravoch a spôsobe života, ako aj o ostatných vlastnostiach a danostiach Cigánov v Uhorsku* (1755). Texty tejto celosvetovo prvej štúdie o tomto etniku vznikli na podporu osvietenských reforiem Márie Terézie zameraných na začlenenie Cigánov do ostatnej spoločnosti monarchie. Reformy vychádzali z myšlienky, že základom bohatstva štátu je zdravý usilovne pracujúci ľud a (neúspešne) riešili otázku či usporiadaný štát má trpieť skupiny obyvateľstva, ktoré niekedy nie sú ochotné zúčastňovať sa na jeho budovaní. Spolu s pripojeným cigánsko-nemeckým slovníkom sú dodnes významným prameňom pre poznanie ich spôsobu života. Prispeli taktiež k objasneniu ich indického pôvodu. Samuel bol aj vedúcim činiteľom spišskej pobočky prešovskej slobodomurárskej lóže s názvom: *Zum tugenhaften Reisender* (Cnostnému cestovateľovi).

Až v roku 1995 vyšla v Bratislave reedícia súboru jeho nadčasových článkov s prekladom do slovenčiny v monografii: *Cigáni v Uhorsku 1775 – Zigeuner in Ungarn 1775*. Spišiaci si v roku 2019 uctili túto svoju jedinečnú osobnosť prekladom (Mikuláša Argalácsa) jeho topografickej štúdie o povodí Popradu s názvom *Rieka Augustiniho*, ktorý je v spoločnej väzbe s prekladom prvého opisu spišských Snežných hôr *Buchholtzove Tatry*.

(DB)